

**ACTIVITEITENPLAN HAZELWORM TEN BEHOEVE VAN AANVRAAG
ONTHEFFING WET NATUURBESCHERMING VOOR
DE BERKENHORST**

Advies op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening en natuurwetgeving.

ACTIVITEITENPLAN HAZELWORM TEN BEHOEVE VAN AANVRAAG ONTHEFFING WET NATUURBESCHERMING VOOR DE BERKENHORST

rapportnummer 2023.4292

Oktober 2023

In opdracht van:
Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst
Postbus 247
8070 AE Nunspeet

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en natuurwetgeving

 Utrechtseweg 120, 6871 DV Renkum
 06-

 info@adviesbureau-mertens.nl
 www.adviesbureau-mertens.nl

© Adviesbureau Mertens BV, Renkum, 2023.

Deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming vrij worden vermenigvuldigd. De verzamelde data zijn alleen te gebruiken voor het hier geschetste onderzoek en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

0000000003

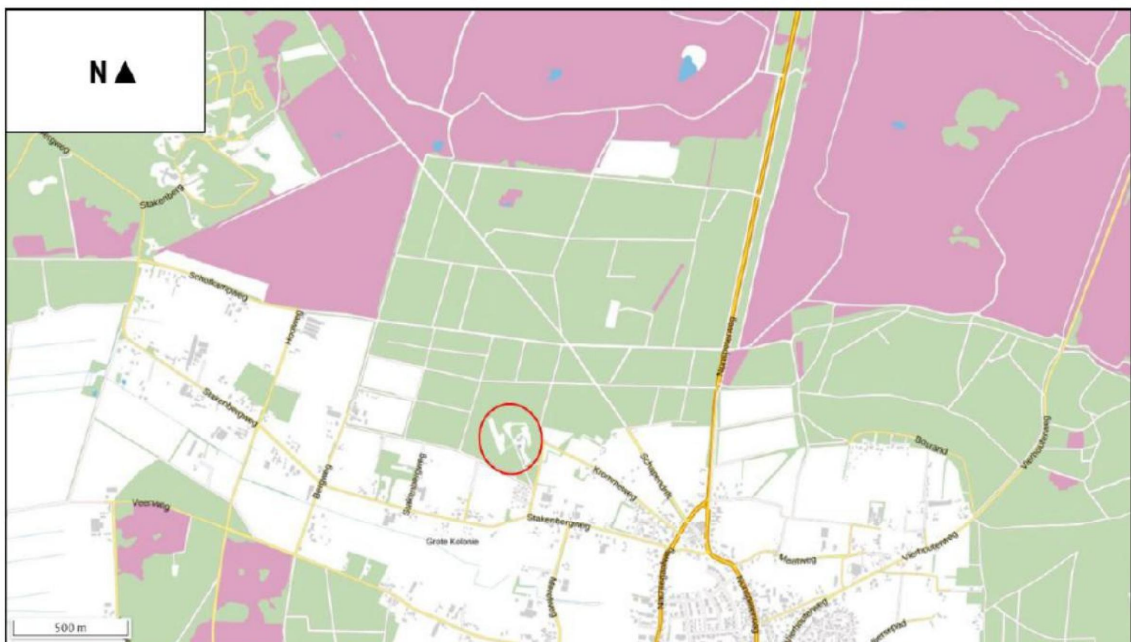
INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
1.1 INLEIDING.....	2
1.2 DAS, BUIZERD EN BROEDVOGELS	3
1.3 DOEL	3
1.4 DE PLANNEN EN PLANNING.....	4
1.5 OPBOUW ACTIVITEITENPLAN.....	6
 2. ECOLOGIE HAZELWORM.....	 7
 3 HUIDIGE SITUATIE	 8
3.1. HET PLANGEBIED.....	8
3.2. DE PLANNEN.....	9
3.3 HUIDIG VOORKOMEN VAN DE HAZELWORM	9
 4 ONTHEFFING	 10
4.1 WETTELIJK KADER; VOORWAARDEN ONTHEFFING.....	10
4.2 ALTERNATIEVEN / GEEN ANDERE BEVREDIGENDE OPLOSSING.....	11
4.3 STAAT VAN INSTANDHOUDING VAN DE HAZELWORM.....	12
4.4 BELANG	13
 5 MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN HAZELWORM	 14
5.1 MITIGATIE.....	14
5.2 COMPENSATIE VEREISTEN	15
5.3 COMPENSATIE VOOR DE HAZELWORM IN DE BERKENHORST	15
 6 OVERIGE SOORTGROEPEN.....	 16
6.1 DAS	16
6.2 BUIZERD	17
6.3 OVERIGE VOGELS.....	18
 7 CONCLUSIE	 19
 GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	 21

1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Er is het voornemen voor de uitbreiding van Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst aan de Stakenbergweg 60 te Elspeet (zie figuur 1 voor de globale ligging). Onderdeel van de uitbreiding is het aanpassen en weer in gebruik nemen van drie bovengrondse kleiduifschietbanen voor 9 uur per week. Voor de volledige uitbreiding beschikt De Berkenhorst over een (onherroepelijke) ontheffing op grond van de destijds geldende Flora- en faunawet gelet op het soortenbeschermingsrecht (thans Wet natuurbescherming). Deze ontheffing heeft het kenmerk FF/75C/2016/0090 en is verleend gelet op hazelworm, waarin ook enkele vrijwillige maatregelen zijn opgenomen gelet op das die in de omgeving voorkomt.

Figuur 1. Globale ligging van Nationaal Jachtschietcentrum de Berkenhorst te Elspeet (rood).

De werkzaamheden zijn geruime tijd geleden reeds begonnen. Grote onderdelen van het terrein zijn afgerasterd gelet op hazelworm. Binnen dit gebied zijn hazelwormen verplaatst naar buiten de terreinen. Daarna zijn ten behoeve van het realiseren van de uitbreidingsplannen, waar nodig de bomen en bosschages geveld. Ook zijn er diverse grondwerkzaamheden (ten behoeve van de bovengrondse schietbanen) verricht (aanvullen van benodigd zand voor de geluidswallen en kogelvangers), etc.

De werkzaamheden zijn onderbroken geweest. Dit kwam onder meer door corona en een (ook financieel) zeer lastige periode voor de Vereniging.

Thans zullen de werkzaamheden weer worden hervat voor wat betreft **uitsluitend** de bouw en ingebruikname van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen. Die werkzaamheden vallen onder de reeds verleende en onherroepelijke ontheffing (die verleend was voor de volledige uitbreiding, inclusief o.a. het realiseren van de schietbioscoop en ondergrondse schietbaan). Die ontheffing was echter verleend voor het uitvoeren van de werkzaamheden tot uiterlijk 30 juni 2021. Reden waarom op 10 juni 2021 bij het college van gedeputeerde staten van de provincie Gelderland een aanvraag is ingediend om de ontheffing voor de hazelworm te verlengen (zaaknummer 2021-008449). In het kader van deze verlengingsaanvraag zijn op 17 februari 2023 vragen gesteld over de aangevraagde activiteiten en de huidige situatie ten aanzien van de aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten. Op grond hiervan is door Adviesbureau Mertens B.V. uit Renkum een actualiserend veldonderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten en is aangegeven hoe hiermee dient te worden omgegaan (Adviesbureau Mertens, 2022).

Inn dit actualiserend veldonderzoek wordt geadviseerd om het uitroosteren van het plangebied met faunadoek te continueren met afstemming naar de huidige plansituatie en hazelwormen weg te vangen (Adviesbureau Mertens, 2022). Op grond hiervan is aan Adviesbureau Mertens B.V. te Wageningen gevraagd om een activiteitenplan op te stellen hoe verder omgegaan dient te worden met het de aanwezigheid van de hazelworm op het terrein. In onderhavig rapport wordt verslag gedaan van dit zogenaamde activiteitenplan.

1.2 Das, buizerd en broedvogels

Rond het plangebied van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen leven onder andere de das, de buizerd en diverse broedvogels. Voor deze soorten is aangegeven in het actualiserend veldonderzoek (Adviesbureau Mertens, 2022) dat nader wordt ingegaan op de vrijwillige maatregelen voor de das en dat detailmaatregelen in het activiteitenplan verder te worden uitgewerkt voor buizerd en broedvogels. In onderhavig plan wordt derhalve ook nader ingegaan op das, buizerd en broedvogels.

1.3 Doel

De voorliggende rapportage beschrijft de handelingen die moeten worden uitgevoerd om negatieve effecten op de hazelworm zoveel mogelijk te voorkomen dan wel te verzachten. Het rapport beantwoordt de volgende vragen:

- In welke periode dient de ingreep te worden uitgevoerd om negatieve effecten op hazelworm zoveel mogelijk te voorkomen?
- Welke aanpassingen in de werkwijze tijdens de ingreep kunnen negatieve effecten op hazelworm zoveel mogelijk voorkomen?
- Welke voorwaarden moeten aan de ingreep gesteld worden om de functionaliteit van het leefgebied voor hazelworm te behouden?

1.4 De plannen en planning

De volgende activiteiten zullen worden uitgevoerd:

- het (ver)plaatsen van overdekte en ten behoeve van geluid geïsoleerde schuttersplaatsen;
- het aanpassen van de (reeds aanwezige) bovengrondse kleiduiven schietbaan;
- het realiseren van een aarden wal aan het einde van de banen met een hoogte van zes meter;
- het realiseren van absorberende geluidsschermen aan de oostzijde van elk van de drie schietbanen met een hoogte van vijf meter en een scherm aan de westzijde van vijf meter;
- de ingebruikname van de bovengrondse schietbanen voor een (beperkte) duur van maximaal 9 uur per week voor de bovengrondse schietactiviteiten (iedere woensdagmiddag tussen 14:00 uur en 17:00 uur en zaterdag tussen 11:00 uur en 17:00 uur).

Zoals aangegeven onder paragraaf 1.1 zijn de werkzaamheden reeds geruime tijd geleden begonnen.

Daarvoor zijn ook grote onderdelen van het terrein in het verleden reeds afgerasterd gelet op hazelworm onder vigeur van de (destijds) verleende en inwerkinggetreden ontheffing.

Binnen dit gebied zijn hazelwormen verplaatst naar buiten de terreinen. Daarna zijn ten behoeve van het realiseren van de uitbreidingsplannen, waar nodig de bomen en bosschages geveld. Ook zijn er diverse grondwerkzaamheden (ten behoeve van de bovengrondse schietbanen) verricht (aanvullen van benodigd zand voor de geluidswallen en kogelvangers), etc.

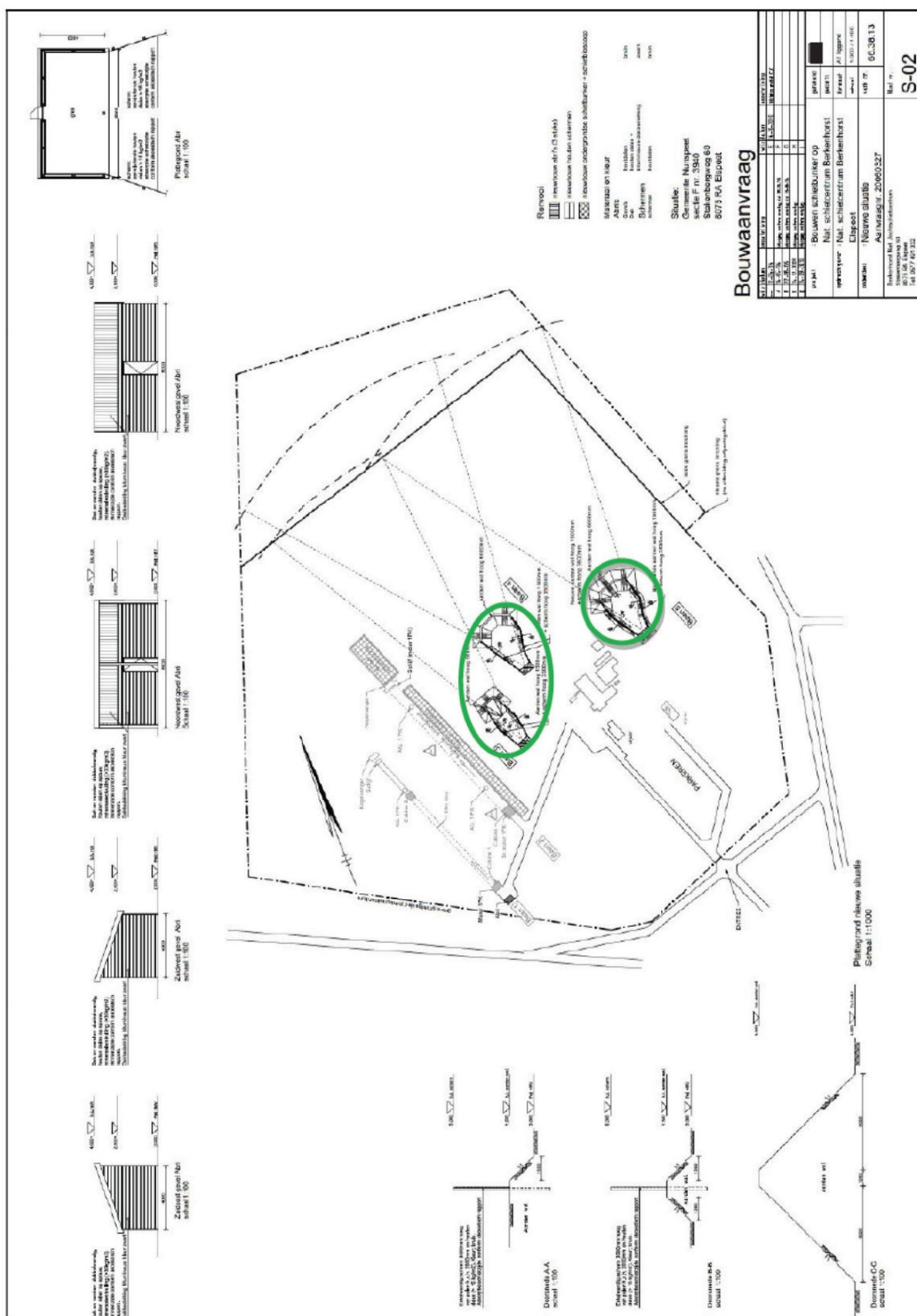
Voor het verder uitvoeren en weer opstarten van het vervolg van de werkzaamheden moeten de eventueel toch aanwezige hazelwormen binnen de afgerasterde delen waar werkzaamheden zijn voorzien worden uitgeplaatst.

Na het verplaatsen van de hazelwormen zal het gebied bouwrijp worden gemaakt en worden de drie bovengrondse kleiduifschietbanen gerealiseerd met de bijbehorende functies. Hierbij wordt de volgende planning aangehouden:

- heden - begin 2024; definitief besluit ontheffing Wet natuurbescherming,
- 1 augustus tot 1 oktober 2024; uitplaatsen van eventueel toch aanwezige hazelwormen binnen de afgerasterde delen waar werkzaamheden zijn voorzien
- 1 oktober 2024 tot 1 december 2024; bouwrijp maken delen waar werkzaamheden zijn voorzien; dit betreft verwijderen opgaand groen.
- 1 december 2024 tot 15 februari 2025; drie bovengrondse kleiduifschietbanen realiseren.
- 15 februari 2025; opening drie bovengrondse kleiduifschietbanen.

Omdat er mogelijk enige vertraging zal optreden als gevolg van onvoorziene omstandigheden in deze planning, wordt ontheffing aangevraagd voor de periode 15 december 2023 t/m 15 februari 2026 (uitloop één jaar).

Bovengenoemde activiteiten leiden ten aanzien van de hazelworm tot overtreding van de verbodsbepalingen uit artikel 3.10 lid 1 van de Wet natuurbescherming. Er is daarom een ontheffing nodig op grond van de Wet natuurbescherming.

Figuur 2. Beeld van de plansituatie van de Berkenhorst.

1.5 Opbouw activiteitenplan

In hoofdstuk 2 wordt de ecologie van hazelworm beschreven en in hoofdstuk 3 wordt het huidig voorkomen van de hazelworm beschreven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 het belang van de benodigde verlenging beschreven en worden in hoofdstuk 5 maatregelen voor de hazelworm weergegeven.. In hoofdstuk 6 worden maatregelen voor overige soorten weergegeven. Tot slot wordt in hoofdstuk 7 een conclusie weergegeven.

2. ECOLOGIE HAZELWORM

(Creemers & Delft, 2009, ravon.nl).

Hazelwormen zijn pootloze, cilindervormige hagedissen met een maximale lengte van 40 centimeter. Hazelwormen leiden een verborgen leven en worden dan ook vaak per toeval waargenomen. Het grootste deel van de dag leven de dieren een verborgen leven onder de vegetatie, onder stenen of verblijven ze in holen in de grond. Er wordt wel gezond, maar vaak onder de vegetatie. Na de winterslaap hebben de mannetjes behoefte aan zonnewarmte om de ontwikkeling van de zaadcellen te voltooien. Afhankelijk van de temperatuur ontwaken mannetjes in maart uit de winterslaap. Vrouwtjes en jonge dieren ontwaken in april. De paarperiode is in mei. Daarna zijn het de drachtige vrouwtjes die - om de ontwikkeling van de embryo's te stimuleren - meer tijd spenderen aan het zonnen dan de mannetjes. Vooral in juli zijn opvallend veel vrouwtjes te zien.

Hazelwormen is een van de algemeenste en wijdst verspreide hagedissen in Europa. In Nederland komen, met uitzondering van Zeeland, hazelwormen in alle Nederlandse provincies voor. In de Noordoostpolder (Flevoland) en de Hollandse duinen gaat het zeer waarschijnlijk om uitzettingen. De verspreiding van de hazelworm in Nederland valt grotendeels samen met de aanwezigheid van zand- en lössgronden. Kerngebieden zijn de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug en Zuid-Limburg. De Berkenhorst is derhalve gelegen in een kerngebied van de hazelworm.

Het habitat bestaat uit vochtige met dichte vegetatie bedekte gebieden. De hazelworm komt voor in bossen, bosranden, heide, houtwallen, struwelen, spoor- en wegbermen, kalkgraslanden, vestigingswerken, steenhopen, ruderaal plaatsen en tuinen. De meeste hazelwormen worden aangetroffen in bos- en heideterreinen.

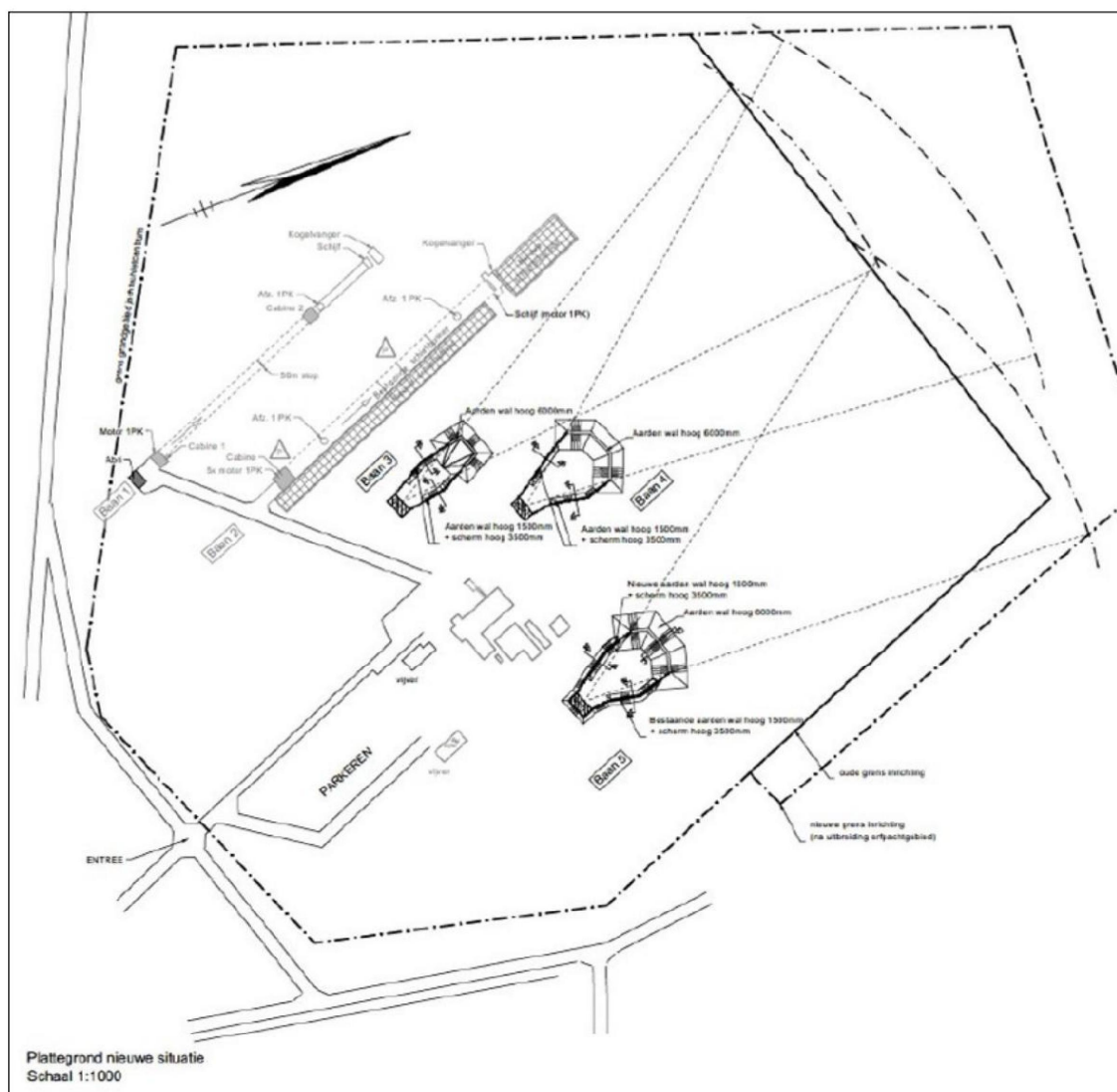
Ten opzichte van historische gegevens is er een afname van leefgebied van 20% als gevolg van versnippering, intensief bos-, spoor- en wegbeheer en verminderde kwaliteit heideterreinen. De landelijke trend van de hazelworm binnen reptielenmonitoring (1994-2007) wijst op een matige toename van de hazelworm (Creemers & Delft, 2009, ravon.nl).

De hazelworm heeft in de Rode Lijst de status Thans niet bedreigd (Delft e.a., 2017). De hazelworm is nationaal beschermd via de Wet Natuurbescherming (artikel 3.10).

3 HUIDIGE SITUATIE

3.1. Het plangebied

Zoals weergegeven onder paragraaf 1. 1. is het voornemen de uitbreiding van Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst aan de Stakenbergweg 60 te Elspeek met het weer in gebruik nemen van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen voor 9 uur per week. Zoals reeds opgemerkt in de inleiding verzoekt de Berkenhorst u om de lopende aanvraag om ontheffing soortenbeschermingsrecht met zaaknummer 2021-008449 uitsluitend betrekking te laten hebben op de bouw en ingebruikname van de drie bovengrondse schietbanen. Dat zijn namelijk de werkzaamheden die op zo kortst mogelijke termijn weer moeten worden hervat. In figuur 3 wordt een beeld gegeven van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen.

Figuur 3. Beeld van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen van de Berkenhorst.

3.2. De plannen

De volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- het (ver)plaatsen van overdekte en ten behoeve van geluid geïsoleerde schuttersplaatsen;
- het aanpassen van de (reeds aanwezige) bovengrondse kleiduiven schietbaan;
- het realiseren van een aarden wal aan het einde van de banen met een hoogte van zes meter;
- het realiseren van absorberende geluidsschermen aan de oostzijde van elk van de drie schietbanen met een hoogte van vijf meter en een scherm aan de westzijde van vijf meter;
- de ingebruikname van de bovengrondse schietbanen voor een (beperkte) duur van maximaal 9 uur per week voor de bovengrondse schietactiviteiten (iedere woensdagmiddag tussen 14:00 uur en 17:00 uur en zaterdag tussen 11:00 uur en 17:00 uur).

Parkeren zal plaats vinden op de huidige parkeerplaats en bezoekers van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen zullen verder gebruik maken van de overige voorzieningen op de Berkenhorst waardoor de aanvraag alleen voorziet op de drie bovengrondse kleiduifschietbanen.

Het gebied van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen is reeds afgerasterd met (fauna)doek gelet op hazelworm. Binnen dit gebied zijn hazelwormen in het verleden verplaatst naar buiten de terreinen.

3.3 Huidig voorkomen van de hazelworm

In het uitgevoerde aanvullend gerichte onderzoek naar de hazelworm en andere reptielen, zijn geen soorten aangetroffen (Adviesbureau Mertens, 2022). Wel is in het vroege voorjaar van 2022 één hazelworm waargenomen door een lid van de Berkenhorst (Adviesbureau Mertens, 2022). Vermoedelijk betreft het hier een zwevend dier. Mogelijk bevinden zich echter nog meer zwervende dieren binnen het (uit gerasterde) plangebied. Hazelwormen leiden immers een verborgen leven en worden dan ook vaak per toeval waargenomen (zie hoofdstuk 2).

4 ONTHEFFING

In dit hoofdstuk wordt toegelicht dat en waarom wordt voldaan aan de voorwaarden om ten aanzien van de hazelworm op grond van de Wet natuurbescherming een ontheffing te verlenen voor de beoogde ontwikkeling.

4.1 Wettelijk kader; voorwaarden ontheffing

De hazelworm waarvoor ontheffing is aangevraagd van de in de Wet natuurbescherming genoemde verboden, valt onder het beschermingsregime van de andere soorten (nationaal beschermd via de Wet Natuurbescherming en niet via de Vogel- of Habitatrichtlijn). Het soortenbeschermingsregime voor de hazelworm is neergelegd in artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming. Voor andere soorten gelden de navolgende verboden:

- artikel 3.10, lid 1 sub a: het opzettelijk doden of vangen;
- artikel 3.10, lid 1 sub b: het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen;
- artikel 3.10, lid 1 sub c: het opzettelijk plukken, verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van beschermde plantensoorten.

De beoogde activiteiten leiden tot aantasting van het voortplantings- of rustplaatsen van de hazelworm. Daarnaast worden de in het gebied aanwezige hazelwormen gevangen en buiten het gebied weer uitgezet. Deze activiteiten leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen uit artikel 3.10 lid 1 sub a en sub b van de Wet natuurbescherming. Ten aanzien van de hazelworm is daarom een ontheffing nodig. Gedeputeerde Staten kunnen op grond van artikel 3.10 lid 2 jo. artikel 3.8 lid 5 van Wet natuurbescherming een ontheffing verlenen voor verbodsovertredingen uit artikel 3.10 lid 1, indien is voldaan aan de volgende voorwaarden:

- a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b. er is sprake van een wettelijk belang; en
- c. er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van Instandhouding te laten voortbestaan.

Voor wat betreft de voorwaarde dat sprake moet zijn van een wettelijk belang geldt dat in artikel 3.10 lid 2 een aantal aanvullende belangen zijn genoemd (ten opzichte van de genoemde belangen in artikel 3.8 lid 5 onder b). Uit artikel 3.10 lid 2 van de Wnb volgt dat, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:

- a. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden of van kleinschalige bouwactiviteiten, met inbegrip van het daarop volgende gebruik van het gebied of het gebouwde;
- b. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
- c. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omliggende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren; e.
- e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;

- g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- h. in het algemeen belang, of
- i. bestendig gebruik.

In paragraaf 4.2 tot en met 4.4 wordt toegelicht dat en waarom wordt voldaan aan bovengenoemde ontheffingsvoorwaarden.

4.2 Alternatieven / geen andere bevredigende oplossing

Alternatieve locatie

Voor de integrale ontwikkeling zijn in het verleden de daarvoor benodigde toestemmingen verleend en onherroepelijk geworden. Daaronder begrepen het planologische regime, de natuurvergunning, de benodigde omgevingsvergunningen bouwen, de kapvergunningen, besluiten in het kader van de Wet bodembescherming, etc.

De werkzaamheden zijn geruime tijd geleden reeds begonnen onder de (onherroepelijke) ontheffing van de toenmalige Flora- en faunawet. Deze ontheffing heeft het kenmerk FF/75C/2016/0090 en is onder meer verleend gelet op hazelworm. Grote onderdelen van terrein zijn afgerasterd gelet op hazelworm. Daarna zijn hazelwormen uitgeplaatst. Vervolgens zijn ten behoeve van het realiseren van de uitbreidingsplannen zijn nodig de bomen en bosschages geveld. Ook zijn er diverse grondwerkzaamheden (ten behoeve van de bovengrondse schietbanen) verricht (aanvullen van benodigd zand voor de geluidswallen en kogelvangers), etc.

Gelet op het feit dat de locatie derhalve eigenlijk functievrij is aan beschermde natuurwaarden c.q. hazelwormen zijn de drie bovengrondse kleiduifschietbanen de geëigende locaties. Op andere locaties in de omgeving van de Berkenhorst bevinden zich meer natuurwaarden c.q. hazelwormen. De Berkenhorst is immers gelegen in een kerngebied van de hazelworm (zie hoofdstuk 2).

Alternatieve werkwijze

Het gebied van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen is reeds uitgerasterd en in het gebied zijn in het verleden hazelwormen uitgeplaatst. Mogelijk bevinden zich nog hazelwormen in het gebied. Binnen het uitgerasterde gebied zijn de werkzaamheden voorzien. Door een andere werkwijze wordt niet voorkomen dat eventueel aanwezige hazelwormen in het gebied van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen moeten worden uitgeplaatst. Er is derhalve geen alternatieve werkwijze die minder effect heeft op de hazelworm.

Alternatieve planning

Zoals bovenstaand weergegeven is het gebied van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen reeds uitgerasterd en in het gebied zijn in het verleden hazelwormen uitgeplaatst. Door een andere planning wordt niet voorkomen dat eventueel aanwezige hazelwormen in het gebied van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen moeten worden uitgeplaatst. Er is derhalve geen alternatieve planning die minder effect heeft op de hazelworm.

Conclusie alternatieven

Er is geen goede alternatieve locatie, werkwijze en planning. Dit hangt samen met het feit dat de locatie van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen reeds bepaald is, gedeeltelijk is gerealiseerd en hierbij ook rekening is gehouden met de hazelworm.

Alternatieven in relatie tot het wettelijk belang en de te treffen maatregelen

Met de plannen van de Berkenhorst zijn de effecten op de hazelworm vanwege de maatregelen zeer beperkt en zijn alleen tijdelijk in de aanlegfase. In de gebruiksfase zijn geheel geen negatieve effecten voorzien. De ontheffing van de Wet natuurbescherming wordt aangevraagd op grond van; algemeen belang met inbegrip van redenen met economische aard (art. 3.10 2 sub b). Dit belang is in paragraaf 4.4 weergegeven. Ook bij alternatieven zal het 'algemeen belang met inbegrip van redenen met economische aard' aangetoond moeten worden. Op andere locaties zullen de maatregelen daarnaast ook samen gaan met de maatregelen zoals beschreven in hoofdstuk 5 van onderhavig rapport. Op deze locaties zullen vermoedelijk meer hazelwormen verblijven omdat deze locaties niet in het verleden zijn 'leeggevangen' en zijn afgerasterd.

4.3 Staat van instandhouding van de hazelworm

Populatietrend

Ten opzichte van historische gegevens is er een afname van leefgebied van 20% als gevolg van versnippering, intensief bos-, spoor- en wegbeheer en verminderde kwaliteit heideterreinen. De landelijke trend van de hazelworm binnen reptielenmonitoring (1994-2007) wijst op een matige toename van de hazelworm (Creemers & Delft, 2009, raven.nl). De hazelworm heeft in de Rode Lijst de status Thans niet bedreigd (Delft e.a., 2017).

Met de werkzaamheden worden ook mitigerende en compenserende maatregelen getroffen. Door deze maatregelen worden de effecten weggenomen waardoor de effecten op de hazelworm (en de staat van instandhouding van de soort) afwezig (zie verder hoofdstuk 5).

Leefgebied

Zoals weergegeven in hoofdstuk 2 zijn hazelwormen een van de algemeenste en wijdst verspreide hagedissen in Europa. In Nederland komen, met uitzondering van Zeeland hazelwormen in alle Nederlandse provincies voor. Kerngebieden voor de hazelworm in Nederland zijn de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug en Zuid-Limburg. De Berkenhorst is derhalve gelegen in een kerngebied van de hazelworm.

De drie bovengrondse kleiduifschietbanen zijn in het verleden uitgerasterd en in het gebied zijn in het verleden hazelwormen uitgeplaatst. Feitelijk gezien zijn de drie bovengrondse kleiduifschietbanen derhalve geen leefgebied meer voor de hazelworm.

Toekomst leefgebied

De drie bovengrondse kleiduifschietbanen zijn voorzien met landschappelijke inpassingsmaatregelen en geluidsinpassingsmaatregelen. Het betreft onder andere een aarden wal aan het einde van de banen met een hoogte van zes meter. Juist in de aarden wallen leven veel (kleine) zoogdieren zoals onder andere konijnen, muizen en dassen. Deze (kleine) zoogdieren zullen in de aarden wallen holen maken. Doordat hazelwormen het grootste deel van de dag een verborgen leven hebben onder de vegetatie, of verblijven in holen, zullen de aarden wallen leefgebied gaan vormen voor de hazelworm.

Conclusie Staat van instandhouding

Op basis van voorgaande vier criteria is de staat van instandhouding van hazelworm te omschrijven als licht gunstig. De werkzaamheden en het gebruik van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen zal niet resulteren in een verslechtering van de staat van instandhouding van de hazelworm. De voorgenomen plannen zullen niet resulteren in aantasting van de gunstige staat van instandhouding van de hazelworm.

4.4 Belang

Conform de Wet natuurbescherming art. 3.10 lid 2 jo. 3.8 lid 5 sub b, kan een ontheffing uitsluitend worden verleend indien de activiteit nodig is met een wettelijk belang. De ontheffing van de Wet natuurbescherming wordt aangevraagd op grond van; algemeen belang met inbegrip van redenen met economische aard (art. 3.10 2 sub b).

In het kader van algemeen belang met inbegrip van redenen met economische aard is de Berkenhorst voornemens het aanpassen en weer in gebruik nemen van drie bovengrondse kleiduifschietbanen uit te voeren. Deze ontwikkeling voorziet in het aanpassen en weer in gebruik nemen van drie bovengrondse kleiduifschietbanen. Alsmede door de economische voordelen van het aanpassen en weer in gebruik nemen van drie bovengrondse kleiduifschietbanen zal er een sociale ontwikkeling plaatsvinden in de Berkenhorst. De uitbreiding zal zorgen voor vitalisering van de Berkenhorst. Vooral na stilstand door corona is deze economische en sociale ontwikkeling in de Berkenhorst noodzakelijk. De werkzaamheden zijn immers onderbroken geweest (zie hoofdstuk 1). Dit kwam onder meer door corona en een (ook financieel) zeer lastige periode voor de Vereniging.

5 MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN HAZELWORM

In dit hoofdstuk staat een aantal maatregelen ten gunste van de hazelworm. Door het nemen van één of meer van die maatregelen is het mogelijk om negatieve effecten van de activiteiten te verkleinen en mogelijk te voorkomen. Uiteraard dienen deze mitigerende en compenserende maatregelen in verhouding staan tot de reeds verleende ontheffing met de daarbij horende voorwaarden van de ontheffing Flora- en faunawet met kenmerk FF/75C/2016/0090.

Van de hazelworm is geen kennisdocument beschikbaar. Van bijvoorbeeld de levendbarende hagedis en de zandhagedis zijn wel kennisdocumenten beschikbaar (bij 12, 2007a,b). Doordat de hazelworm en de zandhagedis beide hagedissen zijn, zijn de (mitigerende en compenserende) maatregelen voor de zandhagedis ook ten dele toepasbaar voor de hazelworm.

5.1 Mitigatie

Om negatieve effecten op de hazelworm te voorkomen worden de werkzaamheden ten eerste uitsluitend buiten de kwetsbare perioden uitgevoerd. De kwetsbare perioden van de hazelworm zijn de voortplantingsperiode en de winterrustperiode. De winterslaap is van oktober tot en met maart. Na de winterslaap hebben de mannetjes behoefte aan zonnewarmte om de ontwikkeling van de zaadcellen te voltooien. De paarperiode is in mei. Daarna zijn het de drachtige vrouwtjes die - om de ontwikkeling van de embryo's te stimuleren - meer tijd spenderen aan het zonnen dan de mannetjes. Vooral in juli zijn opvallend veel vrouwtjes te zien (zie hoofdstuk 2). In augustus breekt er voor de hazelworm een rustigere periode aan. Daarom dient er van 1 augustus tot 1 oktober eventueel toch aanwezige hazelwormen van binnen de afgerasterde delen uitgeplaatst te worden. Dit is dan buiten de kwetsbare perioden van de hazelworm (voortplantingsperiode en de winterrustperiode). Conform de planning (zie hoofdstuk 1) is bouwrijp maken voorzien in oktober. Dit sluit dan aan op aanwezige hazelwormen van binnen de afgerasterde delen uit te plaatsen.

Zoals weergegeven in hoofdstuk 2 heeft de hazelworm een verborgen leefwijze en laat zich moeilijk waarnemen. Eventueel toch aanwezige hazelwormen van binnen de afgerasterde delen dienen uitgeplaatst te worden. Hiermee wordt voorkomen dat eventueel aanwezige hazelwormen in het gebied worden gedood of verwond door de werkzaamheden. Het uitplaatsen zal plaats vinden door het leggen van platen en deze platen te controleren op aanwezige hazelwormen (Soortinventarisatieprotocollen Netwerk Groene Bureaus, 2017). De hazelworm gebruikt platen om onder te schuilen. Aanvullend zal hout worden omgekeerd. Aanwezige hazelwormen worden direct uitgeplaatst uit het gebied van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen. De dieren zullen direct buiten het gebied worden geplaatst.

Zolang er hazelwormen worden aangetroffen binnen de drie uitgerasterde delen waar de bovengrondse kleiduifschietbanen zijn voorzien wordt het gebied niet vrijgegeven en dient het vangen en uitplaatsen gecontinueerd te worden.

Het scherm dient aanwezig te blijven en gecontroleerd danwel gerepareerd te worden gedurende de uitvoering van de werkzaamheden in het betreffende werkterrein. Pas na volledige oplevering van het werkterrein dienen de platen en scherm verwijderd te worden.

Als tijdens de werkzaamheden toch hazelwormen worden aangetroffen, worden de werkzaamheden onmiddellijk stopgezet en wordt direct de hazelwormdeskundige ingeschakeld. Hazelwormen worden verplaatst naar geschikt leefgebied zodat de werkzaamheden hervat kunnen worden.

5.2 Compensatie vereisten

Ter compensatie van het verstoren van het leefgebied wordt verder een nieuw leefgebied gerealiseerd van vergelijkbare oppervlakte en van een voor de hazelworm vergelijkbare of betere kwaliteit als hetgeen verloren gaat door de activiteiten. Voor het uitrasteren was het plangebied marginaal of ongeschikt leefgebied voor de hazelworm. Compenserende maatregelen zijn derhalve niet opgenomen in de reeds verleende ontheffing met de daarbij horende voorwaarden van de ontheffing Flora- en faunawet met kenmerk FF/75C/2016/0090.

5.3 Compensatie voor de hazelworm in de Berkenhorst

Zoals weergegeven in hoofdstuk 4 zijn de drie bovengrondse kleiduifschietbanen voorzien met landschappelijke inpassingsmaatregelen en geluidsinpassingsmaatregelen. Het betreft onder andere een aarden wal aan het einde van de banen met een hoogte van zes meter. Juist in aarden wallen leven veel (kleine) zoogdieren zoals onder andere konijnen, muizen en dassen. Deze (kleine) zoogdieren zullen in de aarden wallen holen maken. Doordat hazelwormen het grootste deel van de dag een verborgen leven hebben onder de vegetatie, of verblijven in holen, zullen de aarden wallen leefgebied gaan vormen voor de hazelworm.

6 OVERIGE SOORTGROEPEN

6.1 Das

Op 10 juni 2021 is een aanvraag ingediend bij het college van gedeputeerde staten van de provincie Gelderland voor verlenging van de ontheffing voor de hazelworm(zaaknummer 2021-008449). In het kader van deze verlengingsaanvraag zijn op 17 februari 2023 vragen gesteld over de aangevraagde activiteiten en de huidige situatie ten aanzien van de aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten. Gevraagd is op 17 februari 2023 om nader te onderbouwen waarom effecten op das uitgesloten zijn. Deze vraag is nader geanalyseerd in de notitie 'Geluidsanalyse gebruiksfase soortbescherming Wet natuurbescherming Berkenhorst' (Adviesbureau Mertens, 2023). Uit deze nadere geluidsanalyse van de gebruiksfase op de das worden de effecten van geluid op de das nader geanalyseerd door middel van (literatuur)onderzoek. In de notitie wordt vervolgens de volgende conclusie getrokken:

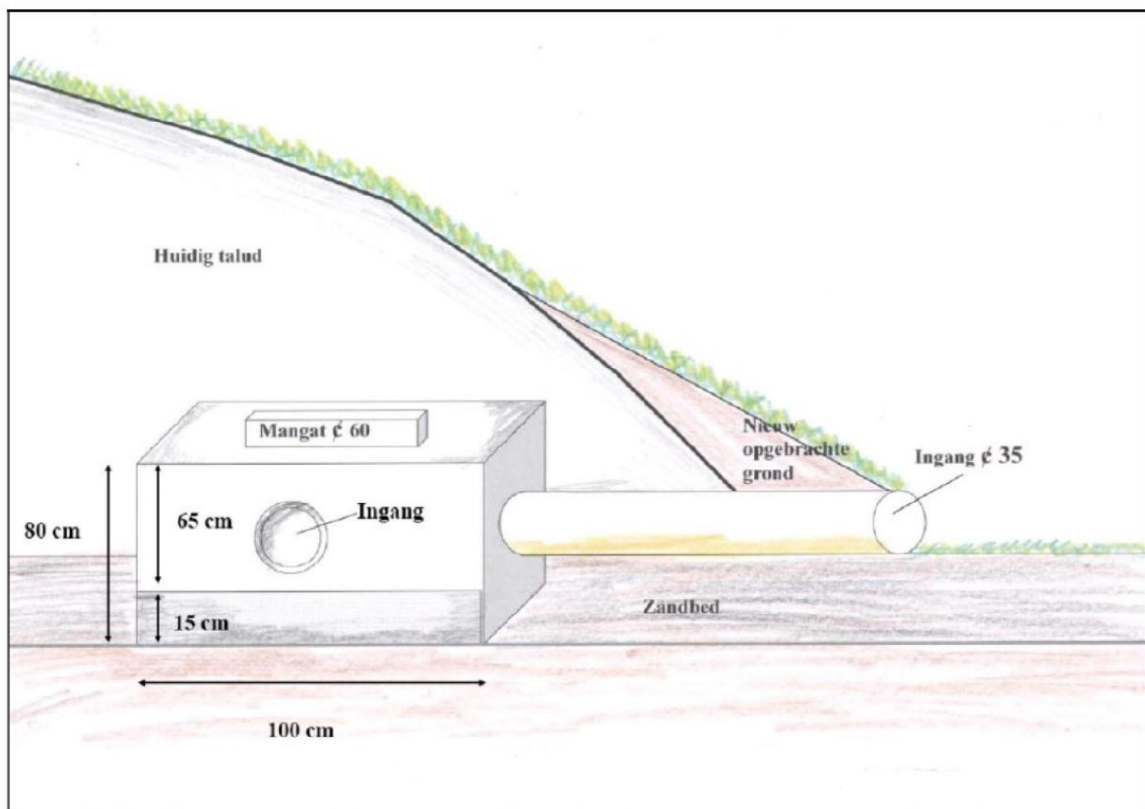
- Het gebruik van de drie bovengrondse schietbanen is alleen overdag als de dassen niet actief zijn en ondergronds verblijven.
- De geluidsbelasting ter hoogte van de verblijfplaatsen van de dassen (burchten) is zeer beperkt.
- De geluidsberekening is berekend op 1,5 meter hoogte. De dassen bevinden zich onder het maaiveld, (onder de grond in diepe holen (burchten)) waar de geluidsbelasting veel minder is.
- Het lijkt erop dat dassen minder verstoring gevoelig zijn dan altijd werd aangenomen en/of dassen hebben zich aangepast aan menselijke activiteiten. De verstoring gevoeligheid van de das moet daarom niet overschat worden.
- Dassen(burchten) zullen niet worden verstoord (en derhalve niet worden vernietigd) door het gebruik van de drie bovengrondse schietbanen en mocht er al verstoring optreden dan is dit geen verbod volgens de Wet natuurbescherming. Verstoring waardoor aantasting van de functionaliteit van de burcht plaatsvindt, vindt gelet op het vorenstaande in ieder geval niet plaats.

Op grond van bovenstaande analyse in de notitie (Adviesbureau Mertens, 2023) werden negatieve effecten op de das uitgesloten.

Met de werkzaamheden hoeft niet geheid te worden en de werkzaamheden zijn op voldoende afstand gelegen van de aanwezige burchten buiten het projectgebied. Het voornemen (gebruiksfase als aanleg) zal dan ook niet resulteren in het opzettelijk beschadigen of vernielen van vaste voortplantings- of rustplaatsen. Artikel 3.10 lid 1 sub a Wet natuurbescherming wordt niet overtreden. In het verleden (Adviesbureau Mertens, 2012) is reeds ook al vastgesteld dat wezenlijke effecten op de dassen rondom de Berkenhorst werden uitgesloten. Ondanks dit gegeven werden vrijwillige maatregelen voor de das voorgesteld. Het betreft de aanleg van een tweetal kunstburchten in de te realiseren geluidswallen.

Een kunstburcht betreft een vierkanten betonnen box en een inlooppijp die ingegraven is in de geluidswal. In de box zitten meerdere openingen waaruit de das zelf nieuwe gangen kan graven. Om instorting van de grond te voorkomen bij het graven door de das dient deze sterk verstevigd te worden en dienen de aardenwallen beplant te worden met inheemse bomen en struiken. Verder is het van belang dat in de kunstburcht nestmateriaal wordt aangebracht in de vorm van hooi.

Het voornemen is om deze maatregelen van de twee kunstburchten ten uitvoer te brengen bij de realisatie van de plannen.

Figuur 4. Beeld van een vrijwillig te plaatsen kunstburcht voor de das in een aarden wal van de bovengrondse schietbanen van de Berkenhorst.

Het inventariseren van de das in de gebruiksfase kan eventuele (kleine) effecten toch inzichtelijk maken en daardoor kunnen de activiteiten dan worden bijgestuurd. Monitoring van de das is derhalve gewenst. Op deze manier wordt ook voldaan aan de zorgplicht van de Wet natuurbescherming.

6.2 Buizerd

Zoals weergegeven onder paragraaf 6.1. is op 10 juni 2021 is een verlengingsaanvraag ingediend bij de provincie Gelderland en zijn vragen gesteld over de aangevraagde activiteiten en de huidige situatie ten aanzien van de aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten. Ook is gevraagd op 17 februari 2023 om nader te onderbouwen waarom effecten op buizerd uitgesloten zijn. Ook deze vraag is nader geanalyseerd in de notitie (Adviesbureau Mertens, 2023). In de notitie wordt vervolgens de volgende conclusie getrokken:

- De geluidsbelasting ter hoogte van de nestplaats van de buizerd is zeer beperkt.
- Het lijkt er op dat de buizerd minder verstoringgevoelig is dan altijd werd aangenomen en/of de buizerd heeft zich aangepast aan menselijke activiteiten.
- De verstoringafstand van de buizerd, conform Kennisdocument Buizerd, is 75 meter. De vastgestelde afstand tot de schietbanen is ca. 129 meter en is dus veel groter dan de weergegeven verstoringafstand.

- Conform het Kennisdocument Buizerd mogen op het moment dat er jongen aanwezig zijn in het nest, nesten niet binnen 50 tot 75 meter benaderd worden door mensen of materieel. Met het gebruik van de drie bovengrondse schietbanen wordt het nest geheel niet benaderd en zeker niet binnen 75 meter.
- Buizerds kunnen wennen aan verstoring door geluid.
- Buizerds tolereerden geluid als het niet kon worden geassocieerd met mensen. Het bovengronds schieten op de Berkenhorst kan niet worden geassocieerd met mensen omdat de buizerds op voldoende afstand leven.
- Buizerds tolereerden geluid als het aanwezig was voordat er wordt gestart met broeden. Het advies is om buiten het broedseizoen te starten met het gebruik van de drie bovengrondse schietbanen.

Op grond van bovenstaande analyse worden negatieve effecten op de buizerd uitgesloten (Adviesbureau Mertens, 2023). Het inventariseren van (het gedrag van) de buizerd in de gebruiksfase kan eventuele (kleine) effecten toch inzichtelijk maken en daardoor kunnen de activiteiten dan worden bijgestuurd. Monitoring van (het gedrag van) de buizerd is derhalve gewenst. Op deze manier wordt ook voldaan aan de zorgplicht van de Wet natuurbescherming.

6.3 Overige vogels

Gevraagd is op 17 februari 2023 om nader te onderbouwen waarom effecten op broedvogels zijn uitgesloten. Ook deze vraag is nader geanalyseerd in de notitie (Adviesbureau Mertens, 2023). In de notitie wordt vervolgens de volgende conclusie getrokken:

- Op basis van het veldonderzoek in 2022 blijkt dat alleen algemene vogels voorkomen rond de Berkenhorst. Grauwe vliegenvanger is minder algemeen vanwege het voorkomen op de Rode lijst maar deze broedt in holten en is daarom minder gevoelig voor geluid.
- Vogels zijn meer gevoelig voor geluid bij meer variatie in geluidstype en geluidshoogte. Het schieten bij de Berkenhorst is ééntonig en het geluidstype en de geluidshoogte zijn constant.
- Gewenning is één van de belangrijkste oorzaken waarom terugkerende impulsgeluiden minder effectief worden. Gewenning bij vogels kan optreden bij gebruik van de drie bovengrondse schietbanen omdat deze wekelijks worden gebruikt.
- Bij terugkerende impulsgeluiden vliegen vogels niet meer weg. De drie bovengrondse schietbanen zijn terugkerende impulsgeluiden.
- Het broedsucces zal met bovengrondse schietbanen voor de duur van 9 uur per week niet negatief worden beïnvloed.
- Het moment waarop broedvogels in het broedseizoen het meest actief zijn, valt niet samen met het gebruik van de drie bovengrondse schietbanen.

Op grond van bovenstaande analyse worden negatieve effecten op de broedvogels uitgesloten (Adviesbureau Mertens, 2023), mits de aanleg- en gebruiksfase starten buiten het broedseizoen (waarbij niet in het broedseizoen opgaande beplanting wordt geveld), worden de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming voor vogels voor wat betreft de aanlegfase en de gebruiksfase niet overtreden. Mits het gebruik start voor het broedseizoen, wordt dus ook gelet op de beperkte schietactiviteiten gedurende het broedseizoen, de verbodsbepalingen niet overtreden.

Analyse van het gedrag van broedvogels gedurende het broedseizoen in de gebruiksfase kan eventuele (kleine) effecten toch inzichtelijk maken en daardoor kunnen de activiteiten dan worden bijgestuurd. Analyse van het gedrag van broedvogels is derhalve gewenst. Op deze manier wordt ook voldaan aan de zorgplicht van de Wet natuurbescherming.

7 CONCLUSIE

Er is het voornemen voor de uitbreiding van Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst aan de Stakenbergweg 60 te Elspeet. Onderdeel van de uitbreiding is het aanpassen en weer in gebruik nemen van drie bovengrondse kleiduifschietbanen voor 9 uur per week. Voor de volledige uitbreiding beschikt De Berkenhorst over een (onherroepelijke) ontheffing van de toenmalige Flora- en faunawet gelet op het soortenbeschermingsrecht (thans Wet natuurbescherming). Deze ontheffing heeft het kenmerk FF/75C/2016/0090 en is onder meer verleend gelet op hazelworm, waarin ook enkele vrijwillige maatregelen zijn opgenomen gelet op das die in de omgeving voorkomt.

De werkzaamheden zijn onderbroken geweest. Dit kwam onder meer door corona en een (ook financieel) zeer lastige periode voor de Vereniging. Daarom is op 10 juni 2021 een verlengingsaanvraag is ingediend bij de provincie Gelderland (zaaknummer 2021-008449). In het kader van deze verlengingsaanvraag is aan Adviesbureau Mertens BV te Wageningen gevraagd om een plan op te stellen hoe verder omgegaan dient te worden met het de aanwezigheid van de hazelworm en soorten die in de omgeving voorkomen (das en broedvogels met buizerd in het bijzonder).

In onderhavig plan wordt aangegeven hoe omgegaan wordt met de hazelworm en soorten die in de omgeving voorkomen (das en broedvogels met buizerd in het bijzonder). In het activiteitenplan is onderbouwd dat en waarom een ontheffing voor de hazelworm kan worden verleend en welke mitigerende en compenserende maatregelen (mede in dat kader) worden getroffen. De maatregelen voor de hazelworm bestaan uit het continueren van faunadoek om de hazelwormen te weren uit het plangebied (in het verleden is onder ontheffing van de Flora- en faunawet met kenmerk FF/75C/2016/0090 het doek aangebracht en zijn hazelwormen uitgeplaatst). Eventueel toch aanwezige hazelwormen van binnen de afgerasterde delen dienen uitgeplaatst te worden. Dit zal plaats vinden door vangen en uitplaatsen direct buiten het gebied. Dit vangen en uitplaatsen zal plaats vinden buiten de kritieke periode van de hazelworm. Van 1 augustus tot 1 oktober worden eventueel toch aanwezige hazelwormen van binnen de afgerasterde delen gevangen en uitgeplaatst.

De staat van instandhouding van hazelworm is te omschrijven als licht gunstig. De werkzaamheden en het gebruik van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen zal niet resulteren in een verslechtering van de staat van instandhouding van de hazelworm. De voorgenomen plannen zullen niet resulteren in aantasting van de gunstige staat van instandhouding van de hazelworm, mede gelet op de te treffen ecologische maatregelen.

De landschappelijke inpassingsmaatregelen bestaan onder andere uit een aarden wal aan het einde van de banen met een hoogte van zes meter. Juist in aarden wallen leven veel (zoog)dieren met hollen. Doordat hazelwormen het grootste deel van de dag een verborgen leven hebben onder de vegetatie, of verblijven in hollen, zullen de aarden wallen leefgebied gaan vormen voor de hazelworm.

Door het treffen van bovenstaande gerichte compenserende en mitigerende maatregelen zal de staat van instandhouding niet verslechteren en het natuurlijk verspreidingsbeeld van de hazelworm niet worden beïnvloedt.

Ook aan de overige twee ontheffingsvoorwaarden wordt voldaan. De ontheffing wordt verleend vanuit algemeen belang, te weten belangen van economische aard. Van een alternatieve bevredigende oplossing is geen sprake.

Op basis van de zorgplicht van de Wet natuurbescherming wordt daarnaast aanbevolen om een deskundige te betrekken op het gebied van hazelwormen om de detaillering van de aarden wallen en maatregelen vorm te geven, vast te stellen wanneer de exacte kritieke periode is van de hazelworm (klimatologisch afhankelijk) en om aan te geven of het gebied functie vrij is. Monitoring kan de effectiviteit van de maatregelen aantonen.

Op grond van een nadere analyse (Adviesbureau Mertens, 2023) werden negatieve effecten op de das en broedvogels (met buizerd in het bijzonder) uitgesloten, mits de aanleg- en gebruiksactiviteiten starten buiten het broedseizoen van vogels. De aanlegwerkzaamheden van drie bovengrondse kleiduifschietbanen zijn voorzien in 1 oktober 2024 tot 15 februari 2025 om daarna direct te openen. De aanleg- en gebruiksactiviteiten starten derhalve buiten het broedseizoen van vogels.

Het inventariseren van de das en het (gedrag van) broedvogels (met buizerd in het bijzonder) in de gebruiksfase kan eventuele (kleine) effecten toch inzichtelijk maken en daardoor kunnen de activiteiten dan worden bijgestuurd. Monitoring van (het gedrag van de das en broedvogels (met buizerd in het bijzonder) is derhalve gewenst. Op deze manier wordt ook voldaan aan de zorgplicht van de Wet natuurbescherming.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Adviesbureau Mertens, 2022. Actualiserend onderzoek beschermde planten- en diersoorten aanleg en ingebruikname uitbreiding Berkenhorst, Renkum, 1-45.
- Adviesbureau Mertens, 2023. nadere geluidsanalyse gebruiksfase Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst te Elspeek in relatie tot de soortbescherming van de Wet natuurbescherming, Renkum, 1-14.
- Bij 12, 2017. Kennisdocument van de zandhagedis.
- Bij 12, 2017. Kennisdocument van de levendbarende hagedis.
- Creemers, C.M., Delft, J., 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nijmegen, 1-476.
- Delft, J.J.C.W., Creemers, R.C.M., Spitzen-van der Sluis, 2007. Rode lijsten amfibieën en reptielen. Nijmegen, 1-110.
- EEG, 1979. Richtlijn 79/43/EEG inzake het behoud van de Vogelstand. Publicatieblad Europese Gemeenschap, nummer L. 103.
- EEG, 1992. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van wilde flora en fauna. Publicatieblad van de Europese Gemeenschap, nummer L. 206/7.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 1998. Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten en diersoorten (Flora en Faunawet). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 402, 1-37.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Dienst Regelingen, 2009b. Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Wet natuurbescherming. Ministerie van LNV (Dienst Regelingen), Den Haag.
- Netwerk Groene Bureaus, 2017. Soortinventarisatieprotocollen hazelworm, 27.

Adviesbureau

Mertens B.V.

Telefoon (06) [REDACTED]

E-mail info@adviesbureau-mertens.nl

Advies op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening en natuurwetgeving.

0000000025